

Galaksit ja kosmologia – harjoitus 1 syksy 2023

Ratkaisut on palautettava ma 18.9. klo 12.00 mennessä kurssin Moodle-sivulle.

1. *Galaksien massa-valo -suhteet ja pimeä aine.* Käytä laskuissa Auringon absoluuttiselle magnitudille arvoa $\mathcal{M}_{\odot,V} = +4.71$.

(a) Andromedan galaksin ytimen absoluuttinen magnitudi on $\mathcal{M}_V = -11.7$ ja massa $M = 1.3 \cdot 10^7 M_{\odot}$. Mikä on Andromedan galaksin ytimen absoluuttinen luminositeetti yksiköissä $L_{\odot}$, ja mikä on ytimen massa-valo suhde (M/L)?

(b) Draco-kääpiögalaksin näennäinen magnitudi on $m_V = 10.9$, etäisyys $d = (72 \pm 10)$ kpc ja kokonaismassa noin $M = 2 \cdot 10^7 M_{\odot}$. Mikä on Draco-kääpiögalaksin absoluuttinen magnitudi, luminositeetti ja massa-valo suhde (M/L)? Vertaa saatua M/L arvoa Andromedan M/L arvoon ja arvioi kummassa kohteessa on enemmän pimeää ainetta.

2. *Standardikynttilät.* Kefeidi-tähdet noudattavat seuraavanlaista periodi-luminositeetti (P–L) relaatiota

$$\langle \mathcal{M}_V \rangle = -2.78 \log(P/10 \text{ d}) - 4.13, \quad \text{hajonta} \sim 0.3 \text{ mag},$$

missä periodi P annetaan vuorokausissa d. Eräässä galaksissa havaitaan kefeidi jonka periodi on $P = 40$ d ja näennäinen magnitudi $m_V = 18$. Mikä on galaksin etäisyys virherajoihin kun otetaan huomioon P–L-relaation hajonta sekä tyypillinen ± 0.1 magnitudin havaintovirhe?

3. *“Damn you little h.”* Fritz Zwicky päätteli ensimmäisenä vuonna 1933 pimeän aineen olemassaolon tutkimalla Coma galaksijoukon massa-valo (M/L) suhdetta vertaamalla viriaalteoreemasta saatua tulosta galaksien rotaatiokäyristä saatuun tulokseen. Hän päätyi toteamaan että pimeää ainetta on 400 kertaa enemmän kuin näkyvää ainetta ($M/L = 400$). Zwicky käytti laskuissaan silloista Hubblen vakiota $H_0 = 558 \text{ km s}^{-1} \text{ Mpc}^{-1}$. Miten hänen tuloksensa M/L -arvolle muuttuisivat jos käyttäisimme nykyistä Hubblen vakion arvoa $H_0 = 67.4 \text{ km s}^{-1} \text{ Mpc}^{-1}$?

4. *Galaksien luminositeettitiheys.* Galaksien kirkkauksien jakaumaa voidaan kuvata Schechterin luminositeettifunktion avulla:

$$\Phi(L)dL = \Phi^* \left(\frac{L}{L_*} \right)^{\alpha} e^{-L/L_*} \frac{dL}{L_*}.$$

Mikä on termien Φ^* ja L_* fysikaalinen merkitys? Laske Schechterin funktiosta yleinen lauseke maailmankaikkeuden kokonaisluminositeettitiheydelle integroimalla, ja laske mikä luminositeettitiheyden arvo on yksiköissä [$L_{\odot}/\text{Mpc}^3$]. Käytä arvoja $\Phi^* = 0.019 h^3 \text{ Mpc}^{-3}$, $L_* = 8 \cdot 10^9 h^{-2} L_{\odot}$, $\alpha = -0.7$ ja $h = 0.67$. (Vihje: Eulerin Γ (Gamma)-funktion lukuarvoja voi laskea esim. Pythonilla `scipy.special.gamma` funktiolla, tai sitten vaikka netissä WolframAlphan avulla).

5. Spiraaligalaksien kiekkojen pintatiheyttä voidaan kuvata lausekkeella:

$$\Sigma(r) = \Sigma_0 e^{-r/r_D}.$$

Mikä on kiekkokomponentin kokonaismassa? Kuvaile termien Σ_0 sekä r_D fysikaalinen merkitys.